

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ ЗА МАГІСТЕРСЬКОЮ ПРОГРАМОЮ «ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ» У ДВНЗ «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ» НАПН УКРАЇНИ

Професійно-педагогічна підготовка викладача вищої школи як спеціаліста, діяльність якого має на меті формування фахового світогляду та соціокультурного світосприйняття студентської молоді, набуває виняткової актуальності. У статті висвітлено актуальні проблеми професійної підготовки фахівців з педагогіки вищої школи. Визначено особливості підготовки фахівців за магістерською програмою «Педагогіка вищої школи» у ДВНЗ "УМО" НАПН України. Досліджено зміст підготовки майбутніх викладачів вищої школи. Проаналізовано нормативну та варіативну частини навчального плану, цикл дисциплін з професійної та практичної підготовки майбутніх магістрів.

Ключові слова: магістр, викладач вищої школи, навчальний план.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві, розвиток якого значною мірою стимулюється поширенням суспільно спрямованих інформаційних та полікультурних процесів, важливого значення набуває система вищої освіти, на яку покладаються не тільки професійно орієнтовані, а й соціокультурні функції. У цьому контексті професійно-педагогічна підготовка викладача вищої школи як спеціаліста, діяльність якого має на меті формування фахового світогляду та соціокультурного світосприйняття студентської молоді, набуває виняткової актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Потрібно зазначити, що у сучасній психолого-педагогічній літературі значна увага приділяється питанням теорії і практики вищої педагогічної освіти (А. Алексюк, О. Глузман, І. Зязюн, В. Лозова, С. Сисоєва та ін.). У вітчизняній і зарубіжній психолого-педагогічній літературі широко представлені питання професійної підготовки викладача, велика увага приділяється дослідженням розвитку його педагогічної майстерності, проблемам психолого-педагогічної компетентності й професіоналізму (Ю. Азаров, В. Андреев, Г. Балл, Є. Барбіна, І. Бех, Є. Бондаревська, О. Гура, В. Гриньова, І. Зимня, І. Зязюн, С. Кримський, Н. Кузьміна, В. Лозова, Н. Ничкало, О. Савченко, В. Семиченко, С. Сисоєва, Т. Сущенко, Н. Тарасевич та ін.).

Формулювання цілей статті. Мета статті - розкрити особливості підготовки фахівця за магістерською програмою «Педагогіка вищої школи» у ДВНЗ "УМО" НАПН України

Виклад основного матеріалу. Як один з провідних навчальних закладів, підпорядкованих Національній академії педагогічних наук України, Державний вищий навчальний заклад "Університет менеджменту освіти", визнаючи усю загрозовість ситуації

відсутності висококваліфікованих викладачів у майбутньому, розробив магістерську програму «Педагогіка вищої школи та відкрив навчальний процес за цією спеціальністю. Ліцензійний обсяг у 50 осіб за контрактною основою. В університеті активно розробляються і широко впроваджуються перспективні інноваційні педагогічні технології, вивчається та моніториться досвід світової освітньої системи, розробляються нові методологічні та методичні підходи до реалізації концепції. У 2010 р. створено кафедру управління навчальним закладом та педагогіки вищої школи, якою розгорнуто плідні наукові дослідження у вказаній сфері, зокрема, розробляється Державна тема дослідження: «Теоретичні та методичні засади управління підготовкою фахівців з педагогіки вищої школи на основі компетентнісного підходу в межах європейської кредитно-трансферної системи організації навчального процесу». Викладачі кафедри досліджують теоретичні засади підготовки фахівців з педагогіки вищої школи на основі компетентнісного підходу, особливості адаптації ЄКТСОНП до умов національної вищої освіти та заочної форми навчання, підготовки фахівців з педагогіки вищої школи за заочною формою навчання в умовах впровадженням адаптованої ЄКТСОНП, технологію підготовки фахівців з педагогіки вищої школи в умовах адаптованої ЄКТСОНП за заочною формою навчання. В Університеті регулярно організуються міжнародні наукові конференції з філософії освіти та інноваційних педагогічних технологій, видається електронне науковий журнал «Теорія і методика управління освітою», який визнаний ВАК України фаховим виданням з педагогіки. При цьому, результати досліджень не тільки впроваджуються у практику навчально-виховного процесу, а й використовуються іншими вищими навчальними закладами, наприклад, Сумським інститутом післядипломної педагогічної освіти, Донецьким інститутом післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників тощо. Організація всього навчально-виховного процесу з майбутніми фахівцями ґрунтується на підготовці фахівців, здатних успішно здійснювати науково-педагогічну роботу у вищих навчальних закладах різного профілю.

Підготовка фахівців спеціальності 8.18010021 Педагогіка вищої школи освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» здійснюється на основі нормативно-правових документів: Закону України «Про освіту», Закону України «Про вищу освіту», ГСВОУ-__05 Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-професійна програма підготовки магістра за спеціальністю специфічних категорій 8.000005 «Педагогіка вищої школи», ГСВОУ-__06 Галузевий стандарт вищої освіти України, Положення «Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», Концепції педагогічної освіти в Україні, Положення Міністерства освіти і науки України «Про організацію науково-дослідної роботи студентів у вищих навчальних закладах», Положення «Про магістратуру Інституту менеджменту та психології Державного вищого навчального закладу "Університет менеджменту освіти" НАПН України», Положення «Про організацію педагогічної практики в Інституті менеджменту та психології Державного вищого навчального закладу "Університет менеджменту освіти" НАПН України» тощо.

Освітньо-професійна програма магістерської підготовки відповідає освітньо-кваліфікаційній характеристиці магістра специфічних категорій та складається з двох частин: освітньої і науково-дослідницької. Освітня частина магістерської підготовки містить професійно-орієнтовану гуманітарну і соціально-економічну підготовки, а також природничо-наукову, професійну та практичну підготовки, які орієнтовані на поглиблене розуміння професійних проблем. Науково-дослідницька частина магістерської підготовки передбачає підготовку та захист магістерської кваліфікаційної роботи. Магістерська робота – це самостійна науково-дослідна робота, яка виконує кваліфікаційну функцію, тобто готується з метою публічного захисту і отримання академічного ступеня магістра. Основне завдання її автора – продемонструвати рівень своєї наукової кваліфікації, вміння самостійно вести науковий пошук і вирішувати конкретні наукові завдання. Викладачами кафедри управління навчальним закладом та педагогіки вищої школи методичні вказівки до написання магістерських робіт зі спеціальності «Педагогіка вищої школи».

Враховано питання безперервності, наступності та ступеневості підготовки фахівців. Навчальний процес підготовки фахівців спеціальності, що акредитується, здійснюється на засадах гуманності, особистісно-орієнтованої педагогіки, розвитку і саморозвитку студентів та передбачає: впровадження кредитно-модульної системи навчання; використання інформаційно-комп'ютерних технологій та інтерактивних методів навчання і мультимедійних засобів; індивідуалізацію навчально-виховного процесу та посилення ролі самостійної роботи студентів; впровадження електронних засобів навчання (підручників, посібників, каталогів, словників тощо), комп'ютерних навчальних програм; технічну і технологічну модернізацію навчальних лабораторій та засобів навчання; використання сучасних систем контролю якості знань студентів та проведення моніторингу якості освіти.

Особливе місце у підготовці магістрів посідають асистентська та переддипломна практики, які дозволяють використовувати набуті знання для формування необхідних професійних знань та умінь у практичній діяльності, засвоїти елементи викладацького досвіду. Практична підготовка є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми зі спеціальності 8.18010021 Педагогіка вищої школи. Вона дозволяє магістранту практично спробувати свої сили в обраній професії, навчитися застосовувати у професійній діяльності знання, отримані на навчальних заняттях. Мета практики – забезпечення закріплення теоретичних знань у галузі навчально-виховної праці, а також набуття практичних навичок цієї роботи. Завдання практики полягають у: безпосередньому ознайомленні магістрантів з формами, методами та засобами викладання дисциплін, а також їхньому практичному застосуванню; формуванню у магістрантів творчого підходу до навчально-методичної роботи, наукової праці, потреби у самовихованні, підвищенні своєї кваліфікації; здобутті магістрантами професійних якостей майбутнього викладача – вміння готувати лекційний матеріал з використанням останніх досягнень у даній галузі науки, чітко, доступно, логічно, послідовно викладати цей матеріал студентам, керувати аудиторією тощо; формуванні вміння критично оцінювати лекції та семінарські заняття своїх колег та робити на їх основі висновки щодо організації власної викладацької роботи.

Загальна кількість годин визначається у відповідності до нормативів. Програмою навчання передбачене проходження цільової педагогічної практики. Світоглядна, психолого-педагогічна і професійно-практична підготовка передбачає поглиблення знань, набутих за бакалаврською програмою, при виконанні дипломного проекту спеціаліста і в процесі практичної виробничої діяльності. Формування професійної компетентності фахівця досягається вивченням педагогічної теорії, педагогічної майстерності, методики викладання загальних та спеціальних дисциплін, сучасних педагогічних технологій, адміністративної діяльності у вищій школі, правових та економічних засад вищої школи, а також іноземної мови. Комплексність підготовки фахівців ґрунтується на поєднанні їх світоглядної і загальнокультурної освіти з поглибленою професійною психолого-педагогічною підготовкою.

Магістр з педагогіки вищої школи готується для роботи у вищих навчальних закладах переважно третього та четвертого рівнів акредитації державної та приватної форми власності, а також і інших навчальних закладах, в органах управління освітою і наукою системи державної влади і місцевого самоврядування. Особливу увагу при підготовці спеціалістів з педагогіки вищої школи Інститут менеджменту та психології Державного вищого навчального закладу "Університет менеджменту освіти" НАПН України приділяє комплексному розвитку особистості та професійних якостей та знань. Відповідно до положень реформування освіти згідно із критеріями Болонського процесу, магістерська програма передбачає різні види навчальної діяльності. Зміст підготовки складається з нормативної та варіативної частин [5].

Нормативна частина змісту навчання – це обов'язковий для засвоєння зміст навчання, сформований відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики як змістовні модулі із зазначенням їх обсягу і рівня засвоєння, а також форм державної атестації.

Нормативна частина містить цикл професійної та практичної підготовки, яку забезпечують курси:

1. Теорія і практика вищої професійної освіти в Україні. В рамках цієї дисципліни розглядаються загальні принципи суспільного поділу праці в Україні, вивчаються питання теорії вищої освіти, державного регулювання освітньої діяльності та відповідні нормативні документи;

2. Педагогічна та професійна психологія. Вивчаються питання загальної психології, діяльності та її структури, а також детально розглядаються питання педагогічної психології;

3. Фізична культура і психофізіологічний тренінг, де вивчаються принципи і методики корекції психічного та психофізіологічного стану людини;

4. Моделювання діяльності фахівця, де вивчаються загальна схема побудови моделі фахівця, особливості його професійної та соціальної діяльності та їх моделювання, зміст освіти фахівця та його освітньо-кваліфікаційна характеристика;

5. Моделювання освітньої та професійної підготовки фахівця, де вивчаються питання змісту навчання та освіти, професійна програма та інформаційна база підготовки фахівця;

6. Системний підхід у вищій освіті, де вивчаються особливості вищого закладу освіти як соціально-педагогічної системи та особливості управління ним;

7. Педагогічний контроль в системі освіти, де вивчаються інструменти педагогічних вимірів, алгоритми складання тестових матеріалів і обробки результатів тестування, а також питання організаційно-технічного забезпечення психодіагностичних вимірів;

8. Дидактичні системи у вищій школі, де вивчаються види та форми навчальних занять у вищій школі, підходи до оцінки ефективності пізнавальної діяльності студента та побудова апріорних і реальних дидактичних систем;

9. Інформаційні технології в освіті, де розглядаються питання інформаційного забезпечення навчального процесу та діагностики його якості;

10. Соціальна та екологічна безпека діяльності, де вивчаються підходи до організаційно-методичного забезпечення зовнішнього захисту людини;

11. Професійна педагогічна практика, де формуються основні професійні риси майбутнього спеціаліста.

12. Охорона праці в галузі. Завдання вивчення дисципліни передбачає забезпечення гарантії збереження здоров'я і працездатності працівників у виробничих умовах конкретних галузей господарювання через ефективне управління охороною праці та формування відповідальності у посадових осіб і фахівців за колективну та власну безпеку.

13. Цивільний захист. Метою вивчення цієї дисципліни є формування у студентів елементів техногенно-екологічного світогляду щодо запобігання виникнення надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків

Варіативна частина змісту навчання – це, відповідно до пояснення Міністерства освіти та науки України, рекомендований для засвоєння зміст навчання, сформований як змістовні модулі із зазначенням їх обсягу та форм атестації, призначений для задоволення потреб і можливостей особистості, регіональних потреб у кваліфікованих робітниках та у фахівцях певної спеціалізації, досягнень наукових шкіл і навчальних закладів. У цій частині передбачає цикл вибіркового соціо-гуманітарних і професійно-орієнтованих дисциплін за переліком програми. За вибором ВНЗ в Інституті менеджменту та психології ДВНЗ "Університет менеджменту освіти" НАПН України викладаються дисципліни:

1. Педагогічні основи розвитку вищої школи, де вивчаються питання загальної теорії освіти, форми і методи навчально-виховного процесу.

2. Педагогічна майстерність викладача вищої школи. Мета дисципліни полягає у озброєнні майбутнього викладача прийомами педагогічної техніки, психолого-педагогічними знаннями та навичками, необхідними для забезпечення ефективного педагогічного процесу, у формуванні у студентів потреб професійного розвитку, підвищенні професійної культури та педагогічної майстерності на умовах засвоєння технології самоорганізації педагогічній діяльності.

3. Інноваційні педагогічні технології, де розкриваються наукові основи педагогічних технологій, сучасні освітні технології, основні їх якості та класифікація, педагогічні технології на основі особистісної орієнтації педагогічного процесу, активізації та інтенсифікації діяльності студентів, ефективності управління та організації навчального процесу, дидактичного вдосконалення і реконструювання матеріалу тощо.

4. Організація і управління навчально-виховним процесом, де розглядаються основи організації та управління навчально-виховним процесом у вищій школі.

5. Методологія та організація наукових досліджень, у якому розглядаються принципи, основні елементи, етапи та методи організації наукових досліджень тощо.

Обов'язковою умовою вступу є наявність диплома спеціаліста та проходження іспитів, що визначають професійну придатність до професії викладача. Завдання іспитів складається із тесту з англійської мови та екзаменаційної картки із професійних питань. Зарахування на спеціальність відбувається за умови успішного проходження іспитів. Максимальна кількість балів, яку можуть отримати вступники. Навчання відбувається за заочною формою. Тривалість навчального курсу заочної форми складає півтора роки. По закінченні курсу навчання студент спеціальності захищає дипломну роботу. Розклад занять ефективно поєднує аудиторну та самостійну роботу, дозволяючи студенту гармонійно розвиватися у контексті майбутньої спеціальності. Формою педагогічного контролю слугує проведення заліково-екзаменаційних сесій.

На наш погляд, у майбутньому програма курсу може бути доповнена дисциплінами з медіаосвіти. Ця відносно молода наука вивчає питання Медіаосвіта – частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовки особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Головні принципи медіаосвіти полягають у наступному:

1. Особистісний підхід. Медіаосвіта базується на актуальних медіапотребах споживачів інформації з урахуванням їхніх вікових, індивідуальних та соціально-психологічних особливостей, наявних медіавподобань і рівня сформованості медіакультури особистості та її найближчого соціального оточення.

2. Перманентне оновлення змісту. Зміст медіаосвіти постійно оновлюється відповідно до розвитку технологій, змін у системі мас-медіа, стану медіакультури суспільства та окремих його верств. Використовуються актуальні інформаційні прецеденти, поточні новини, сучасні комплексні медіафеномени, популярні в молодіжному середовищі. При здійсненні медіаосвіти забезпечується баланс між актуальною сьогоденністю та історичними надбаннями.

3. Орієнтація на розвиток інформаційно-комунікаційних технологій. Медіаосвіта спирається на передові досягнення в галузі інформаційно-комунікаційних технологій, використовує їх для організації роботи медіапедагогів, формування спільних інформаційних ресурсів, полегшення комунікації та координації в середовищі взаємодії учасників медіаосвітнього руху. У процесі медіаосвіти враховуються тенденції розвитку новітніх медіа.

4. Пошанування національних традицій. Медіаосвіта базується на культурних традиціях народу, враховує національну та етнолінгвістичну специфіку медіапотреб її суб'єктів, забезпечуючи паритетність їхньої взаємодії і конструктивність діалогу.

5. Пріоритет морально-етичних цінностей. Медіаосвіта спрямована на захист суспільної моралі і людської гідності, протистоїть жорстокості і різним формам насильства, сприяє утвердженню загальнолюдських цінностей, зокрема ціннісному ставленню особи до людей, суспільства, природи, мистецтва, праці та самої себе.

6. Громадянська спрямованість. Медіаосвіта в міру набуття нею форми медіаосвітнього руху сприяє розвитку в країні громадянського суспільства. Вона спирається на потенціал громадських об'єднань і асоціацій, узгоджує свої зусилля з розвитком інших громадських

рухів. При цьому медіаграмотність громадян перетворюється на важливий складник політичної культури суспільства.

7. Естетична наснаженість. Медіаосвіта широко використовує кращі досягнення різних форм сучасного мистецтва та естетичного виховання засобами образотворчого мистецтва, музики, художньої літератури, кіно, фольклорних практик, розвивається з урахуванням потенціалу існуючих у суспільстві загалом і на місцевому рівні інституцій та окремих проєктів мистецького профілю.

8. Продуктивна мотивація. У межах медіаосвіти поєднуються акценти на творче сприймання медіа і розвиток здатності того, хто вчиться, створювати власну медіапродукцію. Виробництво в медіаосвітньому процесі медіапродукту з метою його подальшого використання в спільноті, на фестивалях, конкурсах тощо сприяє формуванню продуктивної мотивації учасників медіаосвітнього процесу.

Медіаосвіта у вищій школі передбачає підготовку як фахівців для мас-медіа, так і медіапедагогів та медіапсихологів. Крім того, медіаосвітні елементи мають увійти до навчальних програм циклу професійно-орієнтованої гуманітарної підготовки з інших спеціальностей у відповідних їм обсягах.

На наше переконання, викладач вищої школи, обізнаний у галузі медіаосвіти, застосовуватиме свої знання в процесі професійної підготовки студентів, що має безпосередній зв'язок із формуванням їх критичного ставлення до різних джерел інформації, формування особистості засобами медіаосвіти.

Висновки. Отже, в сучасних умовах кардинальні зміни цілей та характеру суспільного виробництва вимагають принципово нових моделей, методів і технологій фахівців. Це висуває принципово нові вимоги до науко-педагогічного складу вищої школи, істотно посилює роль його психологічно-педагогічної підготовки. Поряд з високою професійною компетентністю у відповідній галузі, викладач повинен досконально володіти високою педагогічною майстерністю, бути високодуховною і високоморальною людиною.

Особливу увагу при підготовці спеціалістів з педагогіки вищої школи Інститут менеджменту та психології Державного вищого навчального закладу "Університет менеджменту освіти" НАПН України приділяє комплексному розвитку особистості та професійних якостей та знань. Зміст підготовки складається з нормативної та варіативної частин. Курс містить цикл дисциплін з професійної та практичної підготовки, яку забезпечують предмети: теорія і практика вищої професійної освіти в Україні, педагогічна та професійна психологія, фізична культура і психофізіологічний тренінг, моделювання діяльності фахівця, моделювання освітньої та професійної підготовки фахівця, системний підхід у вищій освіті, педагогічний контроль в системі освіти, дидактичні системи у вищій школі та багато інших.

ЛІТЕРАТУРА:

1. В'ятко М.М. Основи теорії і практики вищої освіти / М.М. В'ятко. - Запорозьке : Просвіта, 2006.- 173 с.
2. Волинка Г.І. Вступ до педагогіки: основи педагогічної теорії / Г.І. Волинка. - К. : Вища школа, 2006. – 424 с.
3. Касьянова О.М. Обґрунтування запровадження магістерської програми «Педагогіка вищої школи» / О.М. Касьянова та науковий колектив кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами НТУ «ХПІ» – Харків, 2005.
4. Мот В.С. Педагогіка та Болонський процес / В.С. Мот. - К. : Либідь, 2007. – 410 с.
5. Офіційний сайт Міністерства освіти та науки, молоді та спорту України. – Режим доступу : www.mon.gov.ua.

Рецензент: д.пед.н., проф. Дороніна Т.О.

к.пед.н. Приходькіна Н.О.

**ОСОБЕННОСТИ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТА ПО МАГИСТЕРСКОЙ ПРОГРАММЕ
«ПЕДАГОГИКА ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ» В ГВУЗ "УМО" НАПН УКРАИНЫ**

Профессионально-педагогическая подготовка преподавателя высшей школы как специалиста, деятельность которого имеет целью формирование профессионального мировоззрения и социокультурного мировосприятия студенческой молодежи, приобретает исключительную актуальность. В статье рассматриваются актуальные проблемы профессиональной подготовки специалистов по педагогике высшей школы. Определены особенности подготовки специалистов по магистерской программе «Педагогика высшей школы» в ГВУЗ "УМО" АПН Украины. Исследовано содержание подготовки будущих преподавателей высшей школы. Проанализированы нормативная и вариативная части учебного плана, цикл дисциплин профессиональной и практической подготовки будущих магистров.

Ключевые слова: магистр, преподаватель высшей школы, учебный план.

Pryhodkina Natalia, Ph.D. in Pedagogics

**THE FEATURES OF STUDENTS TRAINING IN THE MASTER'S PROGRAM "PEDAGOGY OF
HIGHER EDUCATION" AT GHEI "UNIVERSITY OF EDUCATION MANAGEMENT" OF
NAPS OF UKRAINE**

Vocational teacher training high school teachert has the utmost importance. The article deals with current problems of professional training in pedagogy of higher education. There are features of training the master's program "Pedagogy of Higher Education" in GHEI "UME" of NAPS of Ukraine and the content of training future teachers in higher education. The author analyzed the regulatory and variable part of the curriculum, the series of professional courses and training of future masters.

Keywords: master, teacher of high school curriculum.

perlina@yandex.ru

